

СУЧАСНА МОДЕЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

У статті розглянуто сучасну модель розвитку університетської освіти Німеччини, яка виформовувалась в умовах складних політичних (період НДР та ФРН, Об'єднання Німеччини) та соціально-економічних подій. На відміну від НДР, де процес становлення університетів майже не відбувався та все нівелювалось, найбільш активного розвитку та динаміки вища освіта зазнала в період існування ФРН. Вершиною моделі освітньої системи Німеччини є університети. У них студенти мають право вступати до аспірантури. Особливістю сучасної вищої освіти Німеччини є те, що університети мають автономію та широкі повноваження.

Ключові слова: вищий навчальний заклад; ВНЗ кіно; ВНЗ прикладного напрямку; модель; музичні університети; об'єднаний ВНЗ; приватні університети; університетська освіта Німеччини.

Вступ. У час важливих історичних подій відбувалось становлення сучасної моделі університетської освіти Німеччини протягом II пол. XX – поч. XXI ст. На політичне, соціально-економічне та культурне життя країни вплинули нижче наведені події.

1. Розподіл Німеччини на дві країни: утворення та існування Народної Демократичної республіки (Deutsche Demokratische Republik, 23.05.1949 р. – 02.10.1990 р.) та Федеративної Республіки Німеччина (Bundesrepublik Deutschland, 07.10.1949 р. – 02.10.1990 р.). НДР як соціалістична держава входила до радянської зони окупації і включала такі федеральні землі: Мекленбург – Передня Померанія, Бранденбург, Берлін (Східний Берлін), Саксонія, Саксонія-Ангальт та Тюрінгія. На території ФРН розташовувались американська, британська та французька окупаційні зони.

2. Отримання Західним Берліном особливого статусу згідно з чотиристороннім договором. Західний Берлін не належав ні до ФРН, ні до НДР.

3. Побудова та існування Берлінської стіни (Berliner Mauer, 13.08.1961 р. – 09.11.1989 р.).

4. Приєднання НДР, Західного Берліна до ФРН згідно з «Договором між Федеративною Республікою Німеччина та Народною Демократичною Республікою про встановлення єдності Німеччини (Договір про єдність)» («Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands (Einigungsvertrag)») від 31.08.1990 р. [13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Вище-описані події мали великий вплив як на університетську освіту періоду НДР та ФРН (1949-1990 рр.), так і після Об'єднання країни (03.10.1990 р.). Праці, в яких висвітлено сучасні моделі університетської освіти Німеччини у вітчизняній педагогічній науці, відсутні. Серед дослідників, у працях яких фрагментарно

висвітлено означене питання, варто зазначити Г. Бехманн, В. Г. Горохов [1], Т. В. Виноградова [2], Б. В. Год [4], Ф. Ф. Насибулліна, Р. А. Ахмедьянова [7], Е. Н. Рачкова [8], В. В. Стельник [9; 10] та ін.

Формулювання мети статті. Проаналізувати сучасну модель розвитку університетської освіти Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Учений Г. Шнедельбах зазначає, що «фундаментальні принципи університету Гумбольдта – це академічна свобода та єдність дослідження і викладання. ... Гумбольдівська модель університету прагнула до всестороннього компромісу: академічна свобода при одночасній відповідальності перед потребами держави та суспільства; об'єднання завдань освіти з потребами науки, які не пов'язані якимось певними цілями» [11]. Тому, німецька університетська освіта вважається класичною моделлю освіти у всьому світі. На нашу думку, існуючі піходи щодо цього питання можна класифікувати у такі етапи.

I. Дослідники Т. О. Кочеткова, М. В. Носков та В. А. Шершньова [5, с. 138] німецькі вищі навчальні заклади розділяють на три типи:

– університети (Universitäten) та прирівняні до них вищі школи (педагогічні, медичні, теологічні, політичні, бізнесу та управління, фізичної культури та спорту);

– спеціалізовані вищі школи чи університети прикладних наук (Fachhochschulen);

– коледжі мистецтв, кінематографу та музики (Kunst-, Film- und Musikhochschulen).

II. В. О. Штефуца [12] вищі навчальні заклади ФРН поділяє на такі:

– університети (Universitäten), включаючи різні спеціалізовані установи, прирівняні до вищих навчальних закладів;

– університети прикладних наук (Fachhochschulen), що концентрують свої навчальні програми в галузі

техніки та технічних дисциплін. Це університети, які отримали свій статус у процесі перетворення технічних та інших галузевих ВНЗ;

– університети музики та мистецтв чи кіно (Kunsthochschulen & Musikhochschulen). У них пропонуються до вивчення курси витончених мистецтв, дизайну одягу, графічного мистецтва, інструментальної музики і т. д.

III. Т. Гьотц, С. Паерш та М. Лютте [3, с. 57-59] виділяють такі типи вищих навчальних закладів Німеччини:

– класичні університети (Universitäten); вони вирізняються великим вибором напрямлень – від економічних наук та теології до гуманітарних, інженерних, суспільних наук, лісництва та агрономії;

– технічні університети (Technische Universitäten, TU);

– вищі спеціальні навчальні заклади (Fachhochschulen) – на відміну від університетів, освіта у вищих спеціальних навчальних закладах організована більш вимогливо.

– вищі школи музики та мистецтв (Kunst- und Musikhochschulen);

– приватні навчальні заклади (Private Hochschulen).

Не можна не погодитись з тим фактом, що серед учених існують певні розбіжності в поглядах на сучасну модель університетської освіти Німеччини. Однак, враховуючи вищевикладене, ми спираємось на класифікацію дослідників Т. Гьотца, С. Паерш та М. Лютте, оскільки вона є більш конкретною та виваженою. Як зазначають ці дослідники, у 2006-2007 рр. проведено загальнонімецький конкурс університетів, метою якого було виявлення найперспективніших та новаторських навчальних закладів Німеччини. Переможці отримали право називатись *Exzellenzuniversitäten* – університетами найвищого рівня, тобто елітними університетами. Переможцями конкурсу стали:

– Рейнсько-Вестфальський технічний університет Аахена;

– Вільний університет Берліна;

– Фрайбурзький університет;

– Гьоттінгенський університет;

– Гейдельберзький університет;

– Технологічний університет Карлсруе;

– Університет Констанца;

– Мюнхенський університет ім. Людвіга та Максиміліана;

– Мюнхенський технічний університет [3, с. 60].

Як зазначає вчений О. П. Мещанинов «усі елементи університетської системи освіти включені у процес взаємодії, який спрямовано на досягнення мети освіти. Головними принципами, які притаманні університету незалежно від історичної епохи і характеру її розвитку, вважають: повноту пропонованого в університеті наукового знання; дух свободи творчості у процесі викладання та навчання; здатність університету до самооновлення шляхом підготовки викладачів та вчених» [6, с. 131].

Доволі непростим та напруженим періодом у становленні та формуванні сучасної моделі університетської освіти був час розподілу Німеччини на дві країни (1961-1989 рр.). Доволі негативно цей процес позначився на НДР. Так, протягом існування цієї соціалістичної держави виник лише один університет – Технічний університет Ільменау (1953 р.). На відміну від НДР, університетська освіта ФРН розвивалась динамічно. Підтвердженням цього факту є те, що у ФРН виникли 27 нових університетів. Таким чином, матеріали нашого дослідження дають змогу конкретизувати вищевикладене. Задля аргументованого та переконливого розкриття змістового наповнення означеної проблеми нами подається **перелік як новостворених університетів НДР (1) та ФРН (27), так і тих, що виникли до 1949 р. (49)**. Разом із цим, нами подається розподіл університетів за федеральними землями та вільними ганзейськими містами. Ці факти переконують нас у тому, що цей розподіл спрямований на виявлення більш науково-активних осередків у Німеччині.

Університетська освіта НДР та ФРН (1949-1990 рр.)

Університетська освіта Федеративної Республіки Німеччина (23.05.1949 р. – 02.10.1990 р.)

Баден-Вюртемберг (Baden-Württemberg)

1. Університет ім. Рупрехта та Карла м. Гейдельберг (Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg).

2. Університет ім. Альберта-Людвіга м. Фрайбург (Albert-Ludwigs-Universität Freiburg).

3. Університет ім. Еберхарда та Карла м. Тюбінген (Eberhard Karls Universität Tübingen).

4. Університет м. Гогенгайм (Universität Hohenheim).

5. Університет м. Штутгарт (Universität Stuttgart).

6. Університет м. Констанц (Universität Konstanz).

7. Університет м. Мангейм (Universität Mannheim).

8. Університет м. Ульм (Universität Ulm).

Північний Райн-Вестфалія (Nordrhein-Westfalen)

1. Університет м. Кельн (Universität zu Köln).

2. Вестфальський університет ім. Вільгельма м. Мюнстер (Westfälische Wilhelms-Universität (Münster)).

3. Рейнський університет ім. Фрідріха Вільгельма м. Бонн (Rheinische-Friedrich-Wilhelms Universität Bonn).

4. Університет мистецтв Фолькванг м. Ессен (Folkwang Universität der Künste).

5. Рурський університет м. Бохум (Ruhr-Universität Bochum).

6. Університет ім. Генріха Гейне м. Дюссельдорф (Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf).

7. Технічний університет м. Дортмунд (Technische Universität Dortmund).

8. Університет м. Білефельд (Universität Bielefeld).

9. Гірничий університет м. Вупперталь (Bergische Universität Wuppertal).

10. Університет м. Падерборн (Universität Paderborn).

11. Університет м. Зіген (Universität Siegen).

12. Університет заочного навчання м. Гаген (Fern-Universität in Hagen).

13. Університет м. Віттен та м. Хердеке (Universität Witten/Herdecke).

Баварія (Bayern)

1. Університет ім. Юліуса-Максиміліана м. Вюрцбург (Julius-Maximilians-Universität Würzburg).
2. Університет ім. Людвіга-Максиміліана м. Мюнхен (Ludwig-Maximilians-Universität München).
3. Університет ім. Отто та Фрідріха м. Бамберг (Otto-Friedrich-Universität Bamberg).
4. Університет ім. Фрідріха-Олександра м. Ерланген та м. Нюрнберг (Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg).
5. Технічний університет м. Мюнхен (Technische Universität München).
6. Український вільний університет м. Мюнхен (Ukrainische Freie Universität München).
7. Університет м. Регенсбург (Universität Regensburg).
8. Університет м. Аугсбург (Universität Augsburg).
9. Університет збройних сил м. Мюнхен (Universität der Bundeswehr München).
10. Університет м. Пассау (Universität Passau).
11. Університет м. Байройт (Universität Bayreuth).
12. Католицький університет м. Айхштетт та м. Інгольштадт (Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt).

Райнланд-Пфальц (Rheinland-Pfalz)

1. Університет м. Трір (Universität Trier).
2. Університет ім. Йоганна Гутенберга м. Майнц (Johannes Gutenberg-Universität Mainz).
3. Технічний університет м. Кайзерслаутерн (Technische Universität Kaiserslautern).
4. Університет м. Кобленц та м. Ландау

Гессен (Hessen)

1. Університет ім. Філіпа м. Марбург (Philipps-Universität Marburg).
2. Університет ім. Юстуса Лібіха м. Гіссен (Justus-Liebig-Universität Giessen).
3. Технічний університет м. Дармштадт (Technische Universität Darmstadt).
4. Університет ім. Йоганна Вольфганга Гете м. Франкфурт (Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main).
5. Університет економіки та права м. Вісбаден (EBS Universität für Wirtschaft und Recht (Wiesbaden, Oestlich-Winkel).
6. Університет м. Кассель (Universität Kassel).

Нижня Саксонія (Niedersachsen)

1. Університет м. Оснабрюк (Universität Osnabrück).
2. Університет ім. Георга-Августа м. Гьоттінген (Georg-August-Universität Göttingen).
3. Технічний університет ім. Кароло-Вільгельміни м. Брауншвайг (Technische Universität Carolo-Wilhelmina zu Braunschweig).
4. Технічний університет м. Клаусталь (Technische Universität Clausthal).
5. Університет м. Фехта (Universität Vechta).
6. Університет ім. Готтфріда Вільгельма Ляйбніца м. Ганновер (Gottfried Wilhelm Leibniz Universität Hannover).
7. Університет Лейфана м. Люнебург (Leuphana Universität Lüneburg).
8. Фондовий університет м. Хільдесхайм (Universität Hildesheim).

9. Університет ім. Карла фон Осетського м. Ольденбург (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg).

Шлезвіг-Гольштайн (Schleswig-Holstein)

1. Університет ім. Крістіана Альбрехта м. Кіль (Christian-Albrechts-Universität zu Kiel).
2. Університет м. Любек (Universität zu Lübeck).

Вільне та ганзейське місто Гамбург (Die Freie Hansestadt Hamburg)

1. Університет м. Гамбург (Universität Hamburg).
2. Університет ім. Гельмута Шмідта – Університет збройних сил м. Гамбург (Helmut-Schmidt-Universität – Universität der Bundeswehr Hamburg).
3. Технічний університет м. Гамбург-Харбург (Technische Universität Hamburg-Harburg).

Вільне та ганзейське місто Бремен (Die Freie Hansestadt Bremen)

1. Університет м. Бремен (Universität Bremen).

Заарланд (Saarland)

1. Університет Заарланду (Universität des Saarlandes).
Університетська освіта Народної Демократичної Республіки (7.10.1949 р. – 02.10.1990 р.)

Тюрінгія

1. Університет м. Ерфурт (Universität Erfurt).
2. Університет ім. Фрідріха Шиллера м. Єна (Friedrich-Schiller-Universität Jena).
3. Університет «Баугауз» м. Веймар (Bauhaus-Universität Weimar).
4. Технічний університет Ільменау (Technische Universität Ilmenau).

Саксонія (Sachsen)

1. Університет м. Лейпциг (Universität Leipzig).
2. Технічний університет Фрайберзька гірнична академія (Technische Universität Bergakademie Freiberg).
3. Технічний університет м. Дрезден (Technische Universität Dresden).
4. Технічний університет м. Хемніц (Technische Universität Chemnitz).

Мекленбург-Передня Померанія (Mecklenburg-Vorpommern)

1. Університет м. Росток (Universität Rostock).
2. Університет ім. Ернста Моріца Арндта м. Грайфсвальд (Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald).

Саксонія-Ангальт (Sachsen-Anhalt)

1. Університет ім. Мартіна Лютера м. Галле та м. Віттенберг (Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg).

Східний Берлін (Ost-Berlin)

1. Університет ім. Вільгельма Гумбольдта м. Берлін (Humboldt-Universität zu Berlin).

Університети Західного Берліну

1. Університет мистецтв м. Берлін (Universität der Künste Berlin).
2. Вільний університет м. Берлін (Freie Universität Berlin).
3. Технічний університет м. Берлін (Technische Universität Berlin).

Тому, нами представлено «Модель шкільної та вищої освіти Німеччини» (рис. 1).

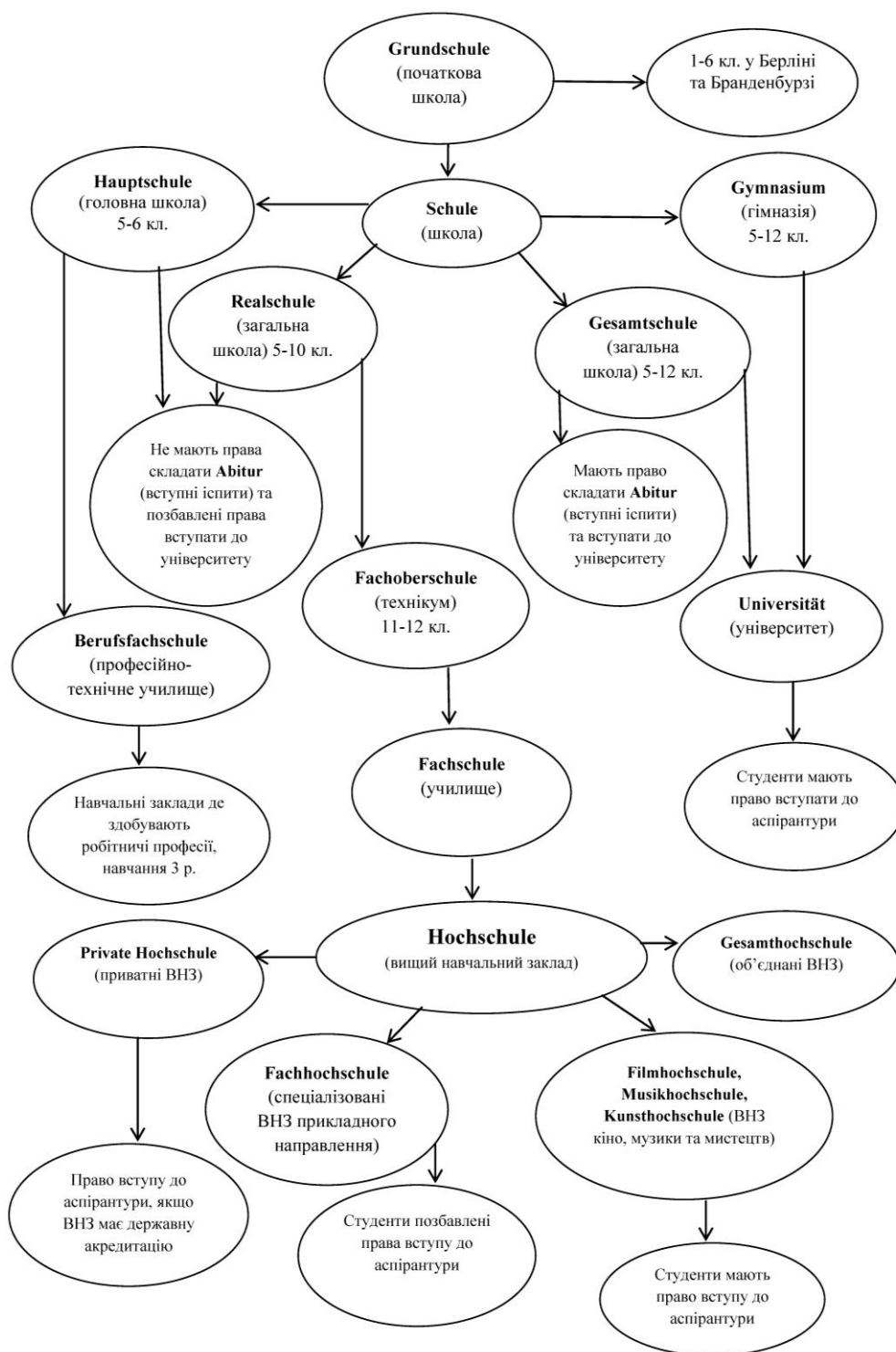

Рис. 1. Модель шкільної та вищої освіти Німеччини

Така модель шкільної та вищої освіти Німеччини є доволі умовною, оскільки питання освіти, культури є прерогативою земельних урядів (Landesregierung). Також варто враховувати той факт, що система шкільної та вищої освіти кожної окремої федеральної землі (їх налічується 16) відрізняється одна від одної, інколи, маючи при цьому більш уніфікований характер. Тому говорити про єдину загальнонімецьку модель можна умовно.

Саме тому, розкриваючи сутність та специфіку моделі шкільної та вищої освіти Німеччини, варто враховувати

те, що початкова школа (Grundschule) триває у 14 федеральних землях з 1-го до 4-го класу, окрім Берліна та Бранденбурга, де діти навчаються з 1-го до 6-го класу. Відвідування школи починається з шестирічного віку. Згодом після початкової школи слідує школа, що членується на: головну школу (Hauptschule), реальну школу (Realschule), загальну школу (Gesamtschule) та гімназію (Gymnasium). Якщо протягом навчання в початковій школі дитина показала низький рівень успішності, це має негативні наслідки для її майбутнього професійного життя. Обов'язкове відвідування

школи в Німеччині складає вісім класів, після чого за власним бажанням можна не продовжувати навчання, однак молода людина, так би мовити, автоматично «позбавляє» себе права на отримання освіти в стінах університету.

Після закінчення головної школи (5-6 кл.) та реальної школи (5-10 кл.) учні не мають права складати випускні іспити (Abitur) та позбавлені права вступати до університету, а ті, хто навчається в загальній школі (5-12 кл.) та в гімназії (5-12 кл.), навпаки, мають право складати випускні іспити (Abitur) та вступати до університету. У часи поділу Німеччини на дві держави шкільна освіта становила у НДР 12 років, а у ФРН – 13 років.

Наступним кроком у продовженні навчання після головної та реальної шкіл є вступ до професійно-технічних училищ (Berufsfachschule), в яких здобувають робітничі професії та тривалість навчання сягає 3 років, та технікумів (Fachoberschule), які прирівнюються до 11 кл. та 12 кл. Після технікумів можна вступити до училищ (Fachschule). Варто також зазначити, що ті, хто навчаються в загальній школі та гімназіях, можуть вступати не лише до університетів, а й обирати інші заклади освіти, наприклад, ВНЗ.

Вищою ланкою для тих, хто навчається в головній та реальній школі, є отримання освіти у вищих

навчальних закладах (Hochschule), які можна класифікувати таким чином:

– приватні ВНЗ (Private Hochschule), в яких студенти мають право вступу до аспірантури за умови, якщо ВНЗ мають державну акредитацію;

– спеціалізовані ВНЗ прикладного напрямлення (Fachhochschule) – тут студенти позбавлені права вступу до аспірантури;

– ВНЗ кіно, музики та мистецтв (Filmhochschule, Musikhochschule, Kunsthochschule) – у них студенти мають право вступу до аспірантури;

– об'єднані ВНЗ (Gesamthochschule).

Вершиною моделі освітньої системи Німеччини є університети. У них студенти мають право вступати до аспірантури. Особливістю сучасної вищої освіти Німеччини є те, що університети мають автономію та широкі повноваження.

Висновки. Сучасна модель університетської освіти Німеччини виформувалась в умовах складних політичних (період НДР та ФРН, Об'єднання Німеччини) та соціально-економічних подій. На відміну від НДР, де процес становлення університетів майже не відбувався та все нівелювалось, найбільш активного розвитку та динаміки вища освіта зазнала у період існування ФРН.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бехманн Г. Изменения в научно-исследовательском ландшафте Германии: новая роль исследовательских университетов / Готтхард Бехманн, Виталий Георгиевич Горохов // Высшее образование сегодня. – 2010. – № 1. – С. 34–42.
2. Виноградова Т. В. 2001.02.008. Аш М. Изменения в немецкой науке после 1933, 1945, 1990 гг.: попытка сравнительного анализа. Ash M. Scientific changes in Germany 1933, 1945, 1990: Towards a comparison // Minerva. – L., 1999. – Vol. 37, № 4. – P. 329–354 // Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 8: Науковедение. Реферативный журнал. – 2001. – № 2. – С. 77–89.
3. Гетц Т. Высшее образование в Германии. Практическое руководство для абитуриентов / Томас Гетц, Стефани Паерш, Марики Лютге. – М.: «Издательский дом «Гребенников». – 2011. – 220 с.
4. Год Б. В. Німецький університет як суб'єкт інтернаціоналізації: ретроспективний аналіз / Б. В. Год // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 2(12). – С. 134–141.
5. Кочеткова Т. О. Университеты Германии: от реформы Гумбольдта до Болонского процесса / Татьяна Олеговна Кочеткова, Михаил Валерианович Носков, Виктория Анатольевна Шершнева // Высшее образование в России. – 2011. – № 3. – С. 137–142.
6. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: [монографія] / Олександр Павлович Мещанинов. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
7. Насибуллина Ф. Ф. Некоторые черты немецкой образовательной системы (на примере Дрезденского технического университета, Свободного университета Берлина и университета Потсдама) / Ф. Ф. Насибуллина, Р. А. Ахмедьянова // Вестник Казанского технологического университета. – 2012. – № 7. – С. 263–266.
8. Рачкова Е. Н. 2002.03028. Ленцен Д. Знать, действовать, мочь. Что должно измениться в университетах Германии. Lenzen D. Wissen – Handeln – Koennen: Diese drei! Was sich an der deutschen Universitaet aendern muss // Universitas. – Stuttgart, 2001. – Jg. 56, N. 7. – S. 721–730. // Социальные и гуманитарные науки. Реферативный журнал. – 2003. – № 1. – С. 131–133.
9. Стельник В. В. Социально-педагогические аспекты образования в Германии / Виктория Викторовна Стельник // Известия Волгоградского государственного технического университета. – 2012. – Т. 8. – № 11. – С. 129–130.
10. Стельник В. В. Эволюция педагогической концепции В. Клафки на фоне модернизации образования в Германии XX в. / Виктория Викторовна Стельник // Известия Волгоградского государственного педагогического университета – 2012. – Т. 71. – № 7. – С. 131–134.
11. Шнедельбах Г. Университет Гумбольдта [Электронный ресурс] / Герберт Шнедельбах // Логос. – 2002. – № 5-6. – Режим доступа: <http://www.magazines.russ.ru> (27 липня 2013 р.).
12. Штефуца В. О. Сучасна система закладів вищої освіти Федеративної республіки Німеччина / Віталій Олександрович Штефуца // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2012. – № 2. – С. 308–312.
13. Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands (Einigungsvertrag) vom 31.08.1990. – 266 S. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gesetze-im-internet.de> (7 жовтня 2013 р.).

*Мелінчук Н. В.,
Черноморський державний університет імені Петра Могили, г. Николаев, Україна*

СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ГЕРМАНИИ

В данной статье рассмотрено современную модель развития университетского образования Германии, которая сформировалась в условиях тяжелых политических (период ГДР и ФРГ, Объединенная Германия) и социально-экономических событий. В отличие от ГДР, где процесс становления университетов почти не происходил и все нивелировалось, наиболее активного развития и динамики высшее образование претерпело в период существования ФРГ. Вершиной модели образовательной системы Германии являются университеты. В них студенты имеют право на поступление в аспирантуру. Особенностью современного высшего образования Германии является то, что университеты имеют автономию и широкие полномочия.

Ключевые слова: *высшее учебное заведение; ВУЗ кино; ВУЗ прикладного направления; модель; музыкальные университеты; объединенное ВУЗ; частные университеты; университетское образование Германии.*

*Melinchuk N.,
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine*

THE MODERN FORM OF THE UNIVERSITY EDUCATION IN GERMANY

The topic of the article is contemporary model of German university education, formed in a drastic period of political and socially-economical instability (GDR and FRG, United Germany and its establishment). Unlike the FRG, where the process of university foundation was almost stagnated, it was the very United Germany as a Republic when the dynamics of the higher education development has reached its peak. Top of the German education system are its universities. Students have a right to enter the postgraduate course. Another peculiarity of German higher education is the fact that universities have autonomy and wide range of privileges.

Keywords: *institute of higher education; university of cinema; university of applied sciences; model; musical instruments; united university; private universities, higher education in Germany.*

Рецензенти: *Мещанінов О. П., д. пед. н., професор;
Лебідь С. Г., к. пед. н., доцент.*

© Мелінчук Н. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 27.10.2014 р.